

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 7 (Nisan/April 2022), s. 80-92.
Geliş Tarihi-Received: 20.10.2021
Kabul Tarihi-Accepted: 28.12.2021
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1012726

Grimm ve Türk Masallarındaki Benzer Anlatılar Hakkında Bir İnceleme

A Review on Similar Narratives in Grimm and Turkish Tales

Yasin UYSAL*

Öz

Edebî ürünler bir toplumun ve toplum kültürünün en önemli yansıtıcılarıdır. Sözlü olarak gelişen edebiyat ürünlerinde bu yansımayı daha canlı ve kapsamlı görmek mümkündür. Halk kültüründen teşekkül etmiş ve kapsamı oldukça geniş olan bir edebiyat geleneği olarak halk edebiyatının kökleri sözlü edebiyat dönemine uzanmaktadır. Sözlü ortamda doğup gelişen, kitlelere aktarılan ve hemen her kültürde rastlanan halk edebiyatı türlerinden masallar; büyük ölçüde geçmişe ve dönemine ait kültürün izlerini taşırlar. Toplumların etkileşimlerine, yaşam biçimlerine ve düşünüş şekillerine bağlı olarak çeşitli ortaklık ve benzerlikler barındırmaktadırlar. Bu çalışmada Jacob ve Wilhelm Grimm'in sözlü kültürden yazılı kültüre aktarmış oldukları Alman masalları ile Türk Halk Edebiyatı ürünleri içerisinde yer alan masallar ele alınmıştır. Dört Alman masalı ve altı Türk masalı yer, kişi, zaman, olay örgüsü açısından karşılaştırılmış; anlatılar arasındaki benzerlik ve ortaklıklar ortaya konmuştur. Söz konusu bu anlatılar çalışma içerisinde kısa özetleriyle verilmiştir. Ardından bu anlatılar arasındaki benzerlikler ve ortaklıklar tespit edilmiştir. Tespit edilen ortak noktaların bağlam temelli değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmanın neticesinde Grimm Masalları ile Türk masalları arasında "içerik-konu" ve "hayal" benzerliği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Masal, Grimm Kardeşler, Türk halk edebiyatı, benzerlik.

Abstract

Literary products are one of the most important reflectors of a society and its culture. It is possible to see this reflection more vividly and comprehensively in literary products that develop orally. The roots of folk literature, as a literary tradition that was formed from folk culture and whose scope is quite wide, go back to the period of oral literature. Tales from folk literature genres that were born and developed in the oral environment, transferred to the masses and found in almost every culture; they carry the traces of the culture of the past and the period to a large extent. They have various commonalities and similarities depending on the interactions, lifestyles and ways of thinking of societies. In this study, German tales that Jacob and Wilhelm Grimm transferred from oral culture to written culture and tales in Turkish Folk Literature are discussed. Four German tales and six Turkish tales were compared in terms of place, person, time and plot; The similarities and commonalities between the narratives have been revealed. These narratives are given with brief summaries in the study. Then, similarities and commonalities between these narratives were determined. Context-based evaluation of the identified common points was made. As a result of the study, "content-subject" and "imagination" similarities were found between Grimm Tales and

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul/Türkiye, e-posta: yasin.uysal@marun.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0189-6414>.

Turkish fairy tales.

Keywords: Fairy Tale, The Brothers Grimm, Turkish folk literature, similarity.

Giriş

Dünya kültür tarihinde yer alan uygarlıklar veya toplumlar, farklı yerlerde ve farklı zamanlarda çeşitli sözlü veya yazılı kültür ürünleri ortaya koymuşlardır. Oluşan bu sözlü veya yazılı kültür ürünleri ait olduğu toplumun sosyal kültürü, psikolojisi ve yaşamı çevresinde şekillenip gelişmiştir.

Farklı toplumlara ait sözlü ve yazılı halk edebiyatı ürünleri arasında kimi zaman bazı ortaklıklara ve benzerliklere rastlanmaktadır. Bu ortaklıklar ve benzerlikler insan türünün ortak düşüncesi ve akli neticesiyle birbiriyle etkileşime girmeden ortaya çıkmış olabilir. Bunun yanı sıra insanlık tarihi içerisinde toplumların birbirleriyle olan savaş, ticaret, göç, siyasî ilişkiler, dinî ortaklıklar gibi insanî etkenler ile de oluşmuş olabilir.

Milletlerin halk edebiyatı ürünlerindeki benzer unsurları inceleyip bu unsurlar hakkında araştırma yapmak, anlatılarında ortak unsurlar bulunan halklar arasındaki sosyal ve kültürel özellikleri hem farklı hem de aynı yönleri ile anlamamızı sağlar. Farklı milletlerin masal türündeki halk anlatılarında da bazı ortaklıklar ve benzerlikler bulunabilmektedir. Grimm Kardeşlerin derlemiş olduğu bazı Alman masallarında ve Türk halk anlatılarında da bu durum söz konusudur. Bu açıdan bu çalışma içerisinde dört Alman halk masalı ile altı Türk masalı arasında ortaklıklar ve benzerlikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Materyali

Çalışma içerisinde incelenmiş olan dört Alman masalı Jacob Grimm ve Wilhelm Grimm tarafından 1812 yılında kaleme alınan Çocuk ve Ev Masalları (Kinder - und Hausmärchen) içerisinde yer almaktadır. Grimm Kardeşler 1807 yılından başlayarak 1812 yılına kadar köylerde, kasabalarda ve çeşitli kırsal bölgelerde dolaşarak Alman halk kültürüne ait masalları derlemişlerdir. Grimm Kardeşler tarafından derlenen masallar Türkiye’de pek çok yayınevi tarafından çevrilip yayımlanmıştır. Bu çalışmada ise Cumhuriyet Yayınları tarafından 1999 yılında basılan *Masallar I* ve *Masallar II* adlı yayınlar kaynak alınmıştır.

Grimm Masalları ile karşılaştırılacak olan Türk halk edebiyatına ait altı masal metni ise Şükrü Elçin’in *Halk Edebiyatına Giriş* kitabından (Elçin, 2000), Ignács Kúnos’un *44 Türk Masalı* (Kúnos, 2020) adlı kitabından ve yine Ignács Kúnos’un İstanbul’da ve Anadolu’da dolaşarak derlemiş olduğu Türk halk edebiyatına ait ürünleri içeren *Türk Halk Edebiyatı* (Kúnos, 2019) adlı kitabından alınmıştır. Bir masal da Erkan Karagöz’ün (2016) “Tatar-Başkurt Sihirli Masalları Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması (Aktarma-Motif Tespiti (Motif-Index of Folk Literature’ye Göre)- Motif Dizini) adlı daha sonra kitap olarak yayımlanmış olan doktora tezinden alınmıştır. Şükrü Elçin’den alınan *Ermeneikli ile Şeytan* adlı anlatı kitapta fıkra türü içerisinde gösterilmişse de yapısı itibarıyla masala daha yakın olduğu için karşılaştırılan metinler arasına eklenmiştir.

İncelenen masallar geçerli alt başlık altında karşılaştırılıp aralarındaki ortaklık ve benzerlikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Karşılaştırmaların ve tespitlerin sonunda da bu halk anlatılarından hareketle bir sonuca yer verilmiştir.

1. Masal Türü Hakkında

Bireyin psikolojik, toplumun ise sosyolojik ihtiyaçlarını karşılayan sözlü ve yazılı kültür ürünleri dünya tarihi boyunca toplumlar arasında gelişip yayılmıştır. Oluşumları itibarıyla ait oldukları milletlerden hem bireysel hem sosyal pek çok unsuru içerisinde

ihativa eden sözlü ve yazılı kültür ürünleri, çeşitli anlatı ve türleri oluşturmuştur. Sözlü ya da yazılı edebî ürünler, ait oldukları milletlerin kültürel kodlarını taşırlar. Birey psikolojisinin etkilerini ve yansımalarını bulabileceğimiz ve çoğu toplumda görülen masal türü de ilk önce sözlü kültür ortamında doğan ve daha sonra yazılı kültüre aktarılan halk edebiyatı ürünlerindedir. Bu çalışmanın ana materyalini de masal türü oluşturmaktadır.

Masallar; yaygınlıkları, çeşitli işlevleri bir arada bulundurmaları (psikolojik, sosyolojik, eğitsel, ahlakî...) nedeniyle başta halk edebiyatı ve halkbilimi olmak üzere psikoloji, sosyoloji ve eğitim disiplinleri gibi bilimlerin de araştırma alanlarında yer alırlar.

“Jacob ve Wilhelm adlarındaki Grimm Kardeşler, 19. yüzyılda iki Alman filolog olarak Alman dili ve kültürüyle yakından ilgilenmiş, masalların ait oldukları kültürün önemli bir parçası olduğunu düşünerek o dönemde sözlü kültür içinde giderek yok olan halk masallarını kurtarmak için yoğun çaba harcamıştır.” (Reed, 2015, s. 8; akt. Koca ve Asutay, 2021, s. 47).

“Masalların evrensel yapısını çözümlemek için başlayan masal araştırmalarının geçmişi Grimm Kardeşlere kadar uzanmaktadır. Bu nedenle Grimm Kardeşler, Alman halk masallarını yazılı olarak kayıt altına almanın dışında, masal araştırmalarının kurucusu olarak masal dünyasına evrensel anlamda da büyük bir katkı sunmuştur denilebilir.” (Koca ve Asutay, 2021, s. 45). “Grimm Kardeşler’in 1812’de yayımladıkları *Kinder und Hausmärchen* (Çocuklara ve Ev Halkına Masallar) adlı eser masal çalışmalarının başlangıcı sayılabilir. Grimm Kardeşler, masalı; ‘günlük olaylar ile olağanüstüyü birleştiren bir tür’ olarak tanımlar.” (Ekici vd., 2020, s. 314).

“Masal, hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan ve kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği birtakım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatı türüdür.” (Kaya, 2014, s. 529). “Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır.” (Boratav, 2019, s. 85). “Genel olarak masal belli bir anlatıcı tipine bağlı olmayan bir anlatı türüdür; masal anası veya masal atası olarak adlandırılan kişiler başta olmak üzere, herkes tarafından genellikle çocuklara olmak üzere, uygun zaman ve mekânda her türlü dinleyici kitlesine anlatılabilir.” (Ekici ve Sarpkaya, 2021, s. 60). “Masallarda kullanılan dil sade, açık ve anlaşılır bir dildir; ancak dilin sade, açık ve anlaşılır olması edebî bakımdan herhangi bir sanat değeri taşımadığı anlamına gelmemelidir.” (Gültekin, 2013, s. 70).

Seçkin Sarpkaya (2018) masal türünün genel özelliklerini şu şekilde açıklar: “Masal temelde sözlü kültürde yaratılıp, icra edilip, aktarılan; profesyonel anlatıcıları olduğu gibi, profesyonel olmayan kişiler tarafından da yaş, cinsiyet vb. özellikler fark etmeksizin, kimi zaman içinde şiir parçaları da olacak şekilde, genellikle konuşma diliyle, bir tekerleme veya çeşitli kalıp ifadelerle başlayıp yine bir tekerleme ve/veya kalıp ifadelerle biten, olağanüstü, fantastik veya gerçekçi olayların anlatıldığı, kahramanları insanlar veya hayvanlar başta olmak üzere olağan veya olağanüstü tüm varlıklar olabilen, temel amacı inandırmaktan ziyade eğlendirmek ve vakit geçirmek olmakla birlikte eğitmek, öğretmek, terbiye etmek, hayata hazırlamak başta olmak üzere birçok işlevi olan anlatı türünün adıdır.” (s. 13).

2. Grimm ve Türk Masallarındaki Benzer Anlatılar

2.1. “İki Kardeş (Alman)”, “İki Kardeş (Türk)” ve “Nar Kamış” Masalları

Çalışmadaki ilk karşılaştırma Grimm Masalları arasında yer alan İki Kardeş adlı

anlatı ile Türk anlatılarından olan aynı addaki İki Kardeş ve Nar Kamış masalları arasında olacaktır. İki Kardeş masalı, Grimm Kardeşler tarafından derlenen (*Masallar II*) bir anlatıdır. Türk masalı olan İki Kardeş ise Ignács Kúnos'un 44 Türk Masalı adlı derleme kitabında yer almaktadır. Nar Kamış anlatısı da Şükrü Elçin'in *Halk Edebiyatına Giriş* kitabında Cafer Bekirov'dan alındığı belirtilen bir Kırım masalıdır.

2.1.1. İki Kardeş (Alman)

Cadı ve üvey evlat motiflerinin kullanıldığı İki Kardeş adlı Alman masalında iki kardeşin yaşamış olduğu sıkıntılar ve mutluluklar ele alınmıştır. Anlatıda olaylar iki kardeş, cadı üvey anne ve kral etrafında toplanır.

Anneleri ölmüş olan biri erkek bir kız iki kardeş, üvey annelerinin zulmünden dolayı ormana doğru kaçır. İki kardeşin kaçtığını gören üvey anne, bir cadı olduğu için ormandaki pınarları büyülemiştir. Akan suların konuşmalarını duyan kız kardeş iki defa erkek kardeşin su içmesini engelleyerek erkek kardeşin kaplan ve kurt olmasını önler. Ancak erkek kardeş üçüncü pınardan su içer ve bir geyiğe dönüşür. Kız kardeş bu duruma çok üzülür ve ağlar. Bir müddet sonra ormanın içinde boş bir ev bulurlar. Bu evde kız ve kızın erkek kardeşi olan geyik birlikte yaşarlar. Bir müddet sonra kral ve adamları ormana avlanmak için gelir. Kral, ormanda yaşayan kızı ve geyiği görür. Kıza âşık olan kral, kızla evlenir. Kız ve geyik saraya taşınır. Sarayda kral ve kraliçe mutlu bir şekilde yaşamaya başlarlar. Ancak cadı üvey anne, üvey kızının kraliçe olduğunu öğrenir. Cadının çok çirkin olan öz kızı ise kraliçe olmayı kendisinin hak ettiğini söyler. Bir müddet geçtikten sonra, kral avdayken kraliçe bir oğlan çocuğu doğurur. Hile ile saraya giren cadı, kraliçeyi yatağından kaldırır ve banyoya taşır. Cadı ve kızı, kraliçeyi banyoda boğarlar. Sonra cadı, kraliçenin yatağına kendi çirkin kızını yatırır ve perdeleri kapatır. Kral saraya geldiğinde oğlu olduğu için çok sevinir ve kraliçeyi görmek ister. Ancak cadı, kraliçenin hasta olduğu ve uyuduğunu söyler. Kral da sahte kraliçeye bir zaman yaklaşmaz. Gece olunca, boğularak ölmüş olan asıl kraliçe bebeğinin ve kardeşi olan geyiğin durumunu sormaya gelir. Birkaç gece böyle devam eder. Durumu kral öğrenir ve bir gece, ölmüş olan karısı ile konuşur. O anda Tanrı'dan gelen mucize ile karısı tekrar yaşamaya başlar. Cadı ve kızı cezalandırılır. Kral, kraliçe ve geyik sarayda mutlu bir şekilde yaşarlar (Grimm ve Grimm, 1999, s. 11-18).

2.1.2. İki Kardeş (Türk)

Ignács Kúnos tarafından derlenmiş olan bu masal da iki kardeş üzerine kurulu bir anlatıdır. Biri kız diğeri erkek olan iki kardeşin hâricinde kişi kadrosunda padişah, cadı ve zenci cariyeler bulunmaktadır.

Masalda işlendiğine göre bir zamanlar yaşlı bir padişahın bir kız bir de erkek evladı vardır. Yaşlı padişah öldüğü zaman erkek evladı padişah olur ancak bu erkek evlat çok geçmeden babasının servetini harcayıp bitirir. Hiçbir şeyleri kalmadığından dolayı iki kardeş saraydan ayrılırlar. Ülkelerini arkalarında bırakıp bir ovaya gelirler. Sıcaktan bunalan erkek kardeş ufak bir göletten su içmek ister. Kız kardeş, bilmedikleri bu göletten su içmenin iyi olmadığını söylese de erkek kardeşi göletten su içer. Suyu bitirdiği anda da bir geyiğe dönüşür. Kız, kardeşi için ağlasa da yapacak bir şey bulamaz. İki birlikte yollarına devam ederler. Yanında büyük bir ağacın olduğu pınar başına gelirler. Geyiğe dönüşmüş olan erkek kardeş kız kardeşine "sen ağaca tırman, ben gidip yiyecek bir şeyler bulmaya çalışacağım" der. Kız, ağaca tırmanır ve kardeşi de yemek için bir tavşan bulup getirir. Birkaç hafta bu şekilde yaşayıp giderler. Bir gün başka bir ülkenin padişahının adamları yakındaki pınarda atlarına su içerirken atların korkmasından dolayı kızı fark ederler. Durumu padişahlara bildirdiklerinde padişah gelip kızı görür. Kıza gördükten sonra ona âşık olur. Padişah, kıza yere inmesini söyler ama kız yere inmez. Ne kadar ısrar

etse de kız ağaçtan inip onunla saraya gitmek istemez. Padişah da adamlarına ağacı kesmelerini emreder. Padişahın adamları ağacı keserken akşam olur. Ağacı kesmeyi bırakırlar. Adamlar gittikten sonra kızın geyiğe dönüşmüş olan kardeşi gelip ve durumu öğrenir. Ardından yarısı kesilmiş olan ağacı dili ile yalar. Sonrasında ağaç eskisi gibi olur. Birkaç gün durum bu şekilde devam eder. Padişah, kıza bir türlü ulaşamaz. Çaresiz kalan padişah bir cadının yardımına başvurur. Cadı da kör bir ihtiyar kılığında girip kıızı yere indirmeye çalışır. İki defa başarısız olsa da üçüncü seferinde kıızı yer indirir. Kız yere iner inmez padişah, kıızı yakalar ve kıızı evlenmek için ikna eder. Kız da geyik kardeşini alarak padişahla birlikte saraya gider. Epeyce bir zaman padişah, kız ve geyik sarayda mutlu bir şekilde yaşarlar. Ancak sarayda hizmetli olarak çalışan zenci bir cariye, padişahla evlenen kıızı kıskanır. Padişahla evlenmeyi kendisi istediği için kızdan intikam almak ister. Bir gün kız göl kenarında dolaşırken zenci cariye kıızı göle atar. Ardından gölde yaşayan büyük bir balık kıızı yutar. Cariye hemen saraya gidip kızın elbiselerini giyip onun yatağına yatar. Gece olduğunda padişah gelip yüzüne ne olduğunu sorduğunda ise güneşten dolayı yandığını söyler. Ancak kızın geyik kardeşi durumun farkına varır. Cariye de hasta numarası yapıp eğer geyiği yerse iyi olacağını padişaha söyler. Padişah da adamlarına geyiği kesmeleri için emir verir. Geyik de kaçarak gölün kenarına gelir ve kız kardeşine üç kez seslenmiş. Balığın içindeki kız kardeşi de ona üç kez cevap vermiş. Padişahın adamları bu durumu görüp padişaha haber verirler. Padişah da balığı kestirip hem karısını hem de balığın içinde doğan oğlunu kurtarmış. Balığın kanını yalayan erkek kardeş de tekrar insan olmuş. Padişah, kız ve erkek kardeş tekrar mutluluklarına kavuşmuşlar. Cariye ise kırk tane katıra bağlanıp parçalanarak ölmüş (Kúnos, 2020, s. 23-31).

2.1.3. Nar Kamış

Kırım halk masalları içerisine giren bu anlatı Şükrü Elçin'in kitabında Tatar Türkçesi ile yer almıştır. Bunun yanı sıra anlatı içerisinde manzum parçalar da bulunmaktadır. Anlatının asıl konusunu ise iki kardeşin yaşadıkları olaylar oluşturur. Masalda iki kardeş, padişah ve Taz Davke ön plana çıkmaktadır.

Anlatıya göre zamanın birinde ıssız bir yerde yaşayan fakir bir adamın ve kadının iki oğlu ve bir de kıızı bulunmaktadır. Kadın ve adam büyük oğulları ile kızlarını evlendirmeyi amaçlamıştır. Kız küçük kardeşinden bunu öğrenince yakınlarda bulunan göldeki bir kamışın içine saklanmış. Annesi ve ağabeyi kamışın içindeki kız ile "Nar Kamış" şeklinde manzum olarak söyleşirler. Ancak kız küçük kardeşi ile söyleştikten sonra kamıştan çıkar ve birlikte uzaklara giderler. Kızın küçük kardeşi, iki defa iki farklı pınardan su içmek ister. Ancak kız, kardeşinin su içmesini engeller. Bu şekilde kardeşini bir doru ata ve bir ala kurda dönüşmesini önlemiş olur. Ancak üçüncü bir pınara geldiklerinde küçük kardeş buradan su içip ak bir kuzuya dönüşür. Kız bu duruma çok üzülse de kardeşi ile birlikte yollarına devam eder. Uzun süre yürüdüktan sonra kuzu otlamaya başlamış ve kız da bir ağacın dalına çıkıp oturur. Bu ağaç bir padişahın bağı içerisindeymiş. Padişah ağacın yanına geldiğinde kıızı görür ve bu güzel kıza âşık olur. Kız ve padişah manzum şekilde söyleşmeye başlarlar. Padişah, kıızı ikna edip birlikte sarayda yaşamaya davet eder. Bir gün padişah kızın yanına gelerek kendisinin ava gideceğini ve onun dışarı çıkmaması gerektiğini söyler. Padişah gittikten sonra saraydaki kadınlar kıızı alıp deniz kenarına inmişler. Kız denize girmek istemez ama Taz Davke adlı hem görünüşü hem de ruhu çirkin olan bir kadın, kıızı denize iter. Tam bu sırada büyük bir balık, kıızı yutar. Saraya döndüklerinde Taz Davke, kızın elbiselerini giyip padişahın yatağına girer. Padişah geldiğinde karısı sandığı Taz Davke'ye neden kötü görüldüğünü sorar. Taz Davke, hastalandığını ve iyileşmek için ak kuzunun etini yemesi gerektiğini söyler. Padişah, bir kasabı kuzuyu kesmesi için görevlendirir. Kasap, kuzuyu kesecek

iken kuzu kaçıp deniz kenarına gider ve balığın karnındaki ablası ile konuşur. Bu birkaç defa tekrarlanır. Kasap, kuzuyu takip eder ve konuşmaları duyar. Sonra durumu padişaha anlatır. Bunu duyan padişah, karısını balığın karnından kurtarır ve Taz Davke'yi öldürür. Padişah, kız ve kuzu sarayda yaşarlar (Elçin, 2000, s. 398-405).

2.1.4. İncelenen Masallardaki Benzerlikler ve Ortaklıklar

Çalışma içerisinde inceleyeceğimiz ilk iki masal da aynı adı taşımaktadır. “İki Kardeş” adlı bu iki masal ana motifleri yönünden birbirine çok benzerdir. Her iki anlatıda kişiler, ormana giden bir kız bir de erkek olmak üzere iki kardeş olarak karşımıza çıkar. Alman masalındaki bu iki kardeş fakirken Türk masalındaki iki kardeş padişah soyundan olup sonradan fakirleşmişlerdir. Bu fakirleşmenin nedeni ise erkek kardestir. Her iki anlatıda da erkek kardeş sihirli bir su yüzünden geyiğe dönüşür. Kız kardeşler erkek kardeşlerinin bilmedikleri suların içmelerini engellemek ister ama başaramazlar ve erkek kardeşler geyiğe dönüşür. İki masalda da bilinmeyen yerlerde yeme içme öğretisi işlenmiştir ve bu öğreti bir tabu olarak karşımıza çıkmıştır. Erkek kardeşlerinin geyiğe dönüşmesi ise hem Alman hem de Türk toplumunun geyiği kutsal bir hayvan olarak görmeleri ile ilgilidir. Eski kelt ve druid kültürlerinde geyik kutsal ve sihirli bir canlıdır. Bir nevi orman ruhudur. Söz konusu bu kültürlerden etkilenen Alman toplumu için de geyik önemlidir ve masallar da işlenmiştir. Türk toplumu için de geyik kutsaldır. Türk Şamanizm’inde şamanların hayvan anaları bulunmaktadır ve hayvan anaların biri de geyik donlu hayvan anadır (Bayat, 2020, s. 131). Şekil değiştirme anlatılarda işlenen motiflerdendir. Şekil/don değiştirme motifi, olağanüstü anlatıların neredeyse temel işlevlerindedir.

İki Kardeş adlı iki masalda da cadı motifi bulunur ancak Alman masalında bu cadı anlatının esas kötüsüdür. Türk masalındaki cadının ise fazla bir olumsuzluğu yoktur. Bu masalda asıl kötü karakter zenci cariyedir. Siyah renk çoğu kültürde olumsuzluğu çağrıştırmaktadır. Bu masaldaki cariyeye kötü bir şey yaptığı için siyah olarak nitelendirilmiştir. Kötü karakterleri siyah renk ile özdeşleme Dede Korkut destanlarından/hikâyelerinden beri Türk halk anlatılarında görülmektedir. Dede Korkut anlatılarında da kötü karakterler ve düşmanlar “kara donlu/giysili” (Ergin, 2012) olarak işlenmiştir.

Alman İki Kardeş ve Nar Kamış masalları da büyük oranda benzer yapıdadır. Ele alınan her iki masalda da çeşitli nedenlerden ötürü ailelerinden kaçan iki kardeşi görmekteyiz. Bu iki anlatı arasındaki ilk benzerliktir. Hem İki Kardeş hem de Nar Kamış masalında biri kız biri erkek olmak üzere iki kardeş ormana doğru kaçmaktadırlar. Bu orman, sihirli bir yapıya sahiptir ve ormandaki pınarlar/su kaynakları büyüdür. İki masalda da karşımıza çıkan kız kardeş bu pınarların büyülü olduklarını bilmekte olup erkek kardeşinin bu sudan içmesini engellemek istemiştir. İki Kardeş masalında kız kardeş, erkek kardeşinin bir kaplana ve kurda dönüşmesini engellemiştir. Ancak en sonunda erkek kardeş bir geyiğe dönüşmüştür. Nar Kamış masalında ise kız kardeş, erkek kardeşinin bir at ve kurt olmaktan kurtarmıştır. Ancak bu masalda da erkek kardeş beyaz bir kuzuya dönüşmüştür. Anlatılarda iki erkek kardeş de zararsız olan geyik ve kuzu hayvanlarına dönüşürler. Ayrıca burada üç sayısının tekrarlandığını da görmekteyiz. Her iki anlatıda da büyülü su motifi, şekil değiştirme ve kurt motifleri bulunmaktadır. Kurt motifi, iki masalda da olumsuz bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Alman halk anlatılarında kurt, çoğu zaman olumsuz bir niteliktedir. Bunun nedeni kurt sürülerinin Alman köylülerine ve bu köylülerin hayvanlarına zarar vermesidir. Aynı durum Batı Türkleri için de geçerlidir. Kurt, Türklerin kutsal saydıkları hayvanlar arasında yer alsada zaman içerisinde, özellikle Batı bölgelerde yaşayan Türklerde olumsuz olarak görülmeye başlamıştır.

İncelenen iki masalda da kız kardeş bir kral ve padişah ile evlenmektedir. Her ikisi de mutlu bir şekilde yaşarken araya cadı üvey anne ve Taz Davke'nin girmesi ile bir müddet büyük sorunlar yaşamışlardır ve hatta ölümün kıyısına gelmişlerdir. Ölümden dönme motifini gördüğümüz iki masalda da kız kardeş tekrar hayata dönüp kral veya padişah ile mutlu bir şekilde yaşamıştır. Kötüler ise cezalandırılmışlardır.

2.2. "Kurul Sofram Kurul", "Kel ile Sopası" ve "Yarım Leblebi" Masalları

Kurul Sofram Kurul adlı Alman masalı incelenen Masallar I adlı yayında ilk anlatı olarak karşımıza çıkar. Kurul Sofram Kurul masalı ile karşılaştırılacak olan iki Türk masalından ilki olan Kel ile Sopası masalı Erkan Karagöz'ün Tatar ve Başkurt Türklerinin halk masalları üzerine yaptığı doktora tezinde yer almaktadır. Yarım Leblebi adlı Türk masalı ise Ignác Kúnos tarafından Hüsnü Efendi adlı bir kâtipten derlenip Türk Halk Edebiyatı adlı çalışmaya eklenmiştir.

2.2.1. Kurul Sofram Kurul

Grimm Masalları içerisinde yer alan bu anlatı babası tarafından iki büyük kardeşi ile evden kovulan bir gencin azmi ve akli sayesinde olağanüstü bir hediyeye sahip olmasını ve bu hediye ile kardeşlerine yardım edip dağılan ailesini tekrar bir araya getirmesini konu edinmektedir. Masalın kişi kadrosunu ise terzi, üç oğul, üç usta ve hain hancı şeklinde ele alabiliriz.

Masala göre üç oğul ile birlikte yaşayan bir terzi vardır. Terzi ve çocukları besledikleri bir keçi ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Ancak keçinin nankörlüğünden ve yalancılığından dolayı terzi üç oğlunu da sırasıyla evden kovar. En büyük oğul bir doğramacının/marangozun yanında uzun bir süre çalışır. Ayrılma vakti geldiğinde doğramacı/marangoz ustası bu gence eski bir masa/sofra verir. Bu masaya/sofraya "kurul sofram kurul!" denince ortaya sihirli bir şekilde birçok yemeğin ve içeceğin olduğu mükellef bir sofraya çıkmaktadır. Terzinin en büyük oğul bundan sonra bu sihirli sofraya sayesinde sıkıntı çekmeyeceğini düşünüp babasının evine doğru yola çıkar. Yolculuğu sırasında bir handa konaklayan oğlan handaki insanlara sihirli sofrasını gösterir. Bu sihirli sofrayı kendisi için isteyen hancı, terzinin oğul uyurken sofraları değiştirir. Ertesi gün evine dönen oğlan sihirli olarak tanıttığı sofrasının işe yaramadığını görünce babasına ve komşulara rezil olur. Terzinin ortanca oğul ise evden kovulduktan sonra bir değirmencinin yanına çırak olarak girmiş. Oğlanın çalışmalarından dolayı değirmenci ona bir eşek hediye eder. Bu eşeğe "briklebrit" denildiği vakit vücudundan altın çıkarır. Bu hediyeye çok sevinen ortanca oğul babasının evine dönmeye karar verir. Yolculuk sırasında ağabeyinin dolandırıldığı handa bir gece kalır. Hancı, ortanca oğuldaki altınların kaynağını öğrenmek için onu takip etmiş ve eşeğin sihrini görmüş. Oğlan uyuduğunda kendi eşeği ile sihirli eşeği değiştirir. Ertesi gün babasının evine giden ortanca oğul sihirli eşeğini tanıtıp över. Ancak eve getirdiği eşek sıradan bir hayvan olduğu için babasına ve komşulara ağabeyi gibi o da rezil olur.

Terzinin en küçük oğul da evden kovulduktan sonra bir tornacının yanında çalışmaya başlamıştır. Uzun bir zaman sonra işten ayrılırken torna ustası ona bir torba verir. Bu torbanın içinde "sopam çık torbadan" denildiğinde dışarı çıkıp etraftaki insanları döven bir sopa varmış. Bu hediyeyi çok beğenen oğlan evine dönmek için yola çıkmış. Gece olunca iki ağabeyinin de dolandırıldığı handa kalmış. Hancı bu kez de bu gencin sürekli yanında tuttuğu torbayı merak etmiş. Oğlan uyurken odasına girip torbayı almaya çalışır. Ancak çok temkinli olan küçük oğul uyumadığı için "sopam çık torbadan" diyerek hancıyı dövmüş. Aynı zaman da iki ağabeyinin çalınan sihirli eşyalarını da alıp eve dönerek hem babasını hem de ağabeylerini mutlu etmiş (Grimm ve Grimm, 1999, s. 11-25).

2.2.2. Kel ile Sopası

Erkan Karagöz'ün doktora tezinde yer alan *Kel ile Sopası* adlı anlatı bir Başkurt masalıdır. Bu Başkurt masalı genel şablonda “Kurul Sofram Kurul” masalna benzemektedir. Söz konusu bu anlatı *Keloğlan Masalları* arasında yer alabilir.

Anlatıya göre zamanın birinde bir dede ve bir nine üç oğulları ile birlikte yaşamaktadır. En küçük oğlan kelmiş. Bir gün dede, kel olan oğlunu da alıp pazara gider. Kel, pazardayken bir takke burçak çalar ve bunu kimseye söylemez. Ekin ekme vakti geldiğinde Kel, babası tarlaya darı ekerken o da çalmış olduğu bucağı tarlanın bir kenarına ekmiş. O yıl çok kurak geçtiği için ekinler yetişmemiş ama Kel'in ektiği burçaklar iyi bir şekilde yetişir. Ancak bu burçaklara da bir turna dadanmış. Bu turna, burçaklara zarar verdiği için tarlada nöbet tutmaya başlamışlar. İlk nöbeti dede tutmuş ama uyuyakaldığı için turnayı yakalayamamış. Dedenin iki oğlu da nöbet tutmuş ancak onlar da yakalayamamışlar. Nöbet sırası Kel'e gelmiş ve Kel, turnayı yakalamış. O sırada turna dile gelerek Kel'e kendisini bırakması hâlinde bir gün ona yardımcı olabileceğini söylemiş. Kel de bunu kabul edip turnayı serbest bırakmış.

Kel ve ailesinin yaşadığı köyde insanlar akşamları birbirlerine misafirlige giderlermiş. Ancak Kel'in ailesi fakir olduklarından dolayı kimseyi misafirlige çağırıyorlarmış. Kel, insanların birbirlerine misafirlige gidip gelmelerini kıskanmış. O da insanları misafir etmek istemiş. Sonra aklına yakaladığı turna gelmiş. Turnanın yaşadığı bataklığa gidip durumu ona anlatmış. Turna da ona sihirli bir sofraya bezi vermiş. Bu sofraya bezine “sofraya bezim açılıp yayıl” dendiğinde üzerine pek çok çeşit yemek belirirmiş. Kel bu sofraya bezini alıp gitmiş. Ancak yolda yorulup geceyi bir kocakârının evinde geçirmiş. Kocakârı, Kel'deki sofraya bezinin sihrini öğrenmiş ve onu çalmış. Kel'e de normal bir sofraya bezi vermiş. Kel, evine döndüğü zaman komşularını misafirlige çağırmış ama sofraya bezi sihirli olmadığı için insanlara yemek ikram edememiş. Kendisi ve ailesi bu durumdan utanmış. Kel hemen bataklığa geri dönüp olanları turnaya anlatmış. Turna bu sefer de Kel'e kendi yavrusunu vermiş. Turnanın bu yavrusu da sihirliymiş. “Turnam kalk, kanadını çırp” dendiği vakit kanadında on altın düşürmüş. Kel, turnanın yavrusunu da alarak yola koyulmuş ama yine o kocakârının evinde kalmış. Kocakârı, bu sefer de yavru turnayı çalıp yerine başka bir turna koymuş. Kel bu turnayla birlikte evine döndüğü zaman tekrar rezil olmuş. Yine turnanın yanına gitmiş. Turna da son olarak ona sihirli bir sopa vermiş. Bu sopaya “sopam kalk, düşmanı vur” dendiği zaman sahibinin düşmanını dövmüş. Kel bu sopayı alıp tekrar kocakârının evinde kalmış ama kocakârı bu sihirli sopayı çalarken sopanın gazabına uğramış. Sopa, kocakârıyı dövmüş. Kocakârı da kurtulmak için çaldığı şeyleri Kel'e vermiş. Kel de sihirli eşyaları ve turnasıyla evine dönmüş. Evinde misafirlerini ağırlamış. Kendisi ve ailesi mutlu olmuş (Karagöz, 2016, s. 871-75).

2.2.3. Yarım Leblebi

Bu masal da “Keloğlan Masalları” sınıfına giren bir anlatıdır. Masalda yer alan kişi kadrosunu da Keloğlan ve Arap şeklinde inceleyebiliriz.

Masalda anlatıldığına göre Keloğlan, bir gün yolda yürürken bir beşlik bulur ve bu beş para ile leblebi alır. Aldığı leblebiyi yiyerek yürürken ağzı açık bir kuyu görür. Bu kuyuya bakarken yarım leblebisi kuyunun içine düşer. Keloğlan kuyunun başında defalarca “yarım leblebimi ver” diye bağıırır. Ardından da kuyunun içinden bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir Arap çıkar. Bu Arap, Keloğlan'a “açıl sofram” denildiğinde üzerinde mükellef yiyeceklerin belirlediği sihirli bir sofraya verir. Keloğlan sofrayı alıp gider ama bir müddet sonra sofrayı kaybeder. Tekrar kuyunun başına gelir ve “yarım leblebimi ver” diye bağıırır. Arap bu sefer de ona altın ve gümüş saçan bir değirmen verir. Keloğlan

bu değirmen ile zengin olur. Ancak hırsızlar Keloğlan'dan değirmeni çalarlar. Keloğlan bir kez daha kuyunun başına gelir ve "yarım leblebimi ver" diye bağırır. Arap üçüncü olarak Keloğlan'a "vur tokmaklarım" dendiğinde herkesi döven iki tane tokmak verir (Kúnos, 2019, s. 105).

2.2.4. İncelenen Masallardaki Benzerlikler ve Ortaklıklar

Kurul Sofram Kurul ve Kel ile Sopası masalları temel olaylar ve motifler yönünde pek çok ortaklıklar içerir. Masallarda işlenen ailelerin üçer tane oğlu vardır ve esas konu küçük oğullar üzerinden işlenmektedir. Burada üç motifinin tamamlayıcı özelliği dikkat çeker. Ayrıca her iki masalda da üç tane sihirli nesne vardır. Bu üç nesne iki masalda da neredeyse aynıdır. Mükellef yiyecekler sunan sofraya ve sofraya bezi, altın döken eşek ve turna hayvanları ve de kötülere cezalandıran sopalar birbirlerine benzer yapıdadır. Hepsisi de sihirli sözlerle sihirlerini göstermektedirler ve kötü karakterler tarafından çalınırlar. İki masalda da üçüncü olarak en son verilen nesne bu kötü karakterleri cezalandırır.

Her iki anlatıda olağanüstü hayvanlar vardır. Kurul Sofram Kurul'da konuşan keçi ve altın çıkaran eşek bu olağanüstü hayvanlardandır. Kel ile Sopası masalındaysa konuşan turna ve turnanın kanatlarından altın dökülen yavrusu olağanüstü özellikler taşır. Masallardaki olağanüstü özellikler taşıyan hayvanları asıl itibarı ile Animizm inancının devam eden etkileri olarak ele alabiliriz. Çünkü Animizm inancına göre dünyadaki her şeyin bir ruhu ve sihirsel özelliği vardır. Bu sihirsel özellikler insan türünün "sihirsel düşünce" evresi ve bu evreden sonra ortaya çıkan inançlarla da bir ilgisi bulunmaktadır.

Kurul Sofram Kurul ve Yarım Leblebi masalları da benzerlikler içerir. Her iki masalda da karşımıza gerçekçi kişiler ve olağanüstü olan canlılar ve nesnelere çıkmaktadır. Terzi ve üç oğlu gündelik hayattaki meslek ustalarına benzemektedir. Keloğlan ise gerçekçi ama saf bir kişiliğe sahiptir. Bunun yanı sıra Keloğlan ilk masaldaki hancı gibi hırsına yenik düşen ve "sürekli daha fazlasını" isteyen bir karakterdedir.

Çalışma içerisinde özet olacak şekilde aktarılan her iki masalda da masal kahramanlarına olağanüstü ve sihirli olan hediyeler verildiğini görmekteyiz. Bu hediyeler iki anlatıda da "sihirli bir sofraya", "altın veya gümüş veren bir nesne veya canlı" ve de "sahibini koruyan sopa/tokmak" şeklinde yer almıştır. Bu iki masalda da üç sayısı tekrarlanmıştır. Hem bir Alman masalında hem de bir Türk masalında yer alan bu unsurlar geçmiş dönemdeki insanların iyi beslenme, zenginlik ve korunma isteklerini yansıtmaktadır. Bu istekler her iki milletin masallarında da benzer şekillerde ele alınmıştır. Halk anlatılarında insanların ve toplumların psikolojisi açık bir şekilde görülebilmektedir. Ayrıca bu masallarda yer alan olağanüstü hediyelerden hareketle insanların hayatlarını değiştirecek ve iyileştirecek olağanüstü nesnelere hayalini kurduklarını söyleyebiliriz. Bu hayal Türk ve Alman anlatılarında ortak özellikler içerir.

Bunların yanı sıra her iki masalda da olağanüstü güçlere sahip hediyelerin masal kahramanlarından alındığını görmekteyiz. Kurul Sofram Kurul masalında üç hediye de çalınmak istenmiştir. Çalınmak istenen bu hediyeler masalın sonunda masal kişilerinde kalmıştır. Yarım Leblebi masalında ise sadece sihirli değirmen çalınmıştır ancak daha sonra bu nesne sahibine tekrar döner.

2.3. "Ak Yılan" ve "Cennet Suyu" Masalları

Benzer özelliklere ve motiflere sahip bir diğer iki masal *Grimm Masalları (Masallar II)* içerisinde yer alan "Ak Yılan" ile yine Ignác Kúnos tarafından derlenen ve *Türk Halk Edebiyatı* kitabında yer alan "Cennet Suyu" adlı anlatıdır.

2.3.1. Ak Yılan

Bu masal, hayvanlarla konuşabilme yeteneğine kavuşan bir uşağın başından geçenleri ele alan bir anlatıdır. Olaylar genel bağlamda tek bir kişi etrafında toplanmıştır.

Masala göre zamanın birinde bilgeliği ile ünlenen bir kral varmış. Bu kral her öğlen kapalı bir kâseden bir yiyecek yermiş. Bir gün kralın uşağı bu kâseyi merak edip açmış. Kâsede ak bir yılan bulunmaktaymış. Uşak bu yılandan bir parça yiyerek hayvanlarla konuşabilme yeteneğine sahip olmuş. Bir gün kraliçe yüzüğünü kaybetmiş ve bunun sorumlusunun o uşak olduğunu düşünmüş. Ancak uşak hayvanlarla konuşabilme yeteneğinden faydalanarak kraliçenin yüzüğünü bulmuş. Kraldan bir at ve yol parası alarak dünyayı dolaşmaya başlamış. Yolculuğu sırasında üç tane balığı, bir karınca yuvasını ve karga yavrularını ölümden kurtarmış. Bu uşak bir gün yabancı bir memlekete geldiğinde buranın prensesine âşık olur ve prensesle evlenmek ister. Prensese evlenebilmesi için üç sınavdan geçmelidir. İlk olarak denize atılan bir yüzüğü bulması gerekir. Uşak yüzüğü bulamayacağını düşünürken daha önce yardım ettiği üç balık gelip uşağa yüzüğü verir. İkinci olarak da bir bahçeye saçılmış olan on çuval darıyı tekrar toplaması gerekmiş. Uşak bunu başaramayacağını düşünürken daha önce hayatlarını kurtardığı karıncalar gelip bahçedeki on çuval darıyı tekrar toplamışlardır. Son olarak da uşağın yaşam ağacından bir elmayı prensese vermesi gerekmektedir. Ancak uşak yaşam ağacını bir türlü bulamamıştır. Tam umudunu kaybedeceği sırada yavru iken ölümden kurtardığı kargalar gelip ona yaşam ağacının elmasını vermişler. Üç görevi de yerine getiren uşak en sonunda prensesle evlenir (Grimm ve Grimm, 1999, s. 74-791).

2.3.2. Cennet Suyu

Ele alınan bu Türk masalı, rüyasında bir kıza âşık olan bir şehzadenin sevgilisine ulaşmak için verdiği mücadeleleri anlatmaktadır. "Ak Yılan" masalında olduğu gibi tek bir kişi etrafında şekillenmiştir.

Masalda bir şehzade rüyasında gördüğü bir güzele âşık olur ve o güzeli bulmak için yolculuğa çıkar. Yolculuğu sırasında kumda debelenen bir balık görür ve onu suya bırakarak kurtarır. Bunun üzerine balık, şehzadeye üç tane pul verir. Yoluna devam eden şehzade topal bir karıncaya rastlar ve onu gideceği yere yetiştirir. Karınca da şehzadeye bir tane kanadını verir. Yine yoluna devam ettiğinde yuvadan düşen kuş yavrularını kurtarır. Bundan dolayı da anne kuş, şehzadeye kanadından üç tüy verir. Rüyada gördüğü güzelin ülkesine gelen şehzade üç tane zorlu sınavla karşılaşır. İlk olarak denize atılan bir yüzüğü bulmalıdır. Yüzüğü bulmak için balığın verdiği üç pulu birbirine sürter ve balığı çağırır. Balık denize atılan yüzüğü bulur. İkinci olarak bir mağarada birbirine karışmış olan darıları ve külleri ayırması gerekmektedir. Bunun için de kurtardığı karınca ve karıncanın arkadaşlarından yardım alır. Son olarak sevgilisi için cennet suyunu getirmelidir. Cennet suyunu bulmak için yavrularını kurtardığı kuşu çağırır. Kuş, cennet suyunu bulup şehzadeye verir. Bunun sonucunda da şehzade, sevgilisine kavuşur (Kúnos, 2019, s. 109-10).

2.3.3. İncelenen Masallardaki Benzerlikler ve Ortaklıklar

Ak Yılan ve Cennet Suyu adlı masallar arasında da büyük ortaklıklar ve benzerlikler bulunur. Ancak Ak Yılan masalının kahramanı bir uşakken Cennet Suyu masalının kahramanı bir şehzadedir. Her iki kahramanın da bir yolculuğa çıktıklarını görmekteyiz. Bu iki masal kahramanı yolculukları boyunca aynı şekilde balıkları, karıncaları ve kuşları/kargaları ölümden kurtarmıştır.

Kahramanlar âşık oldukları prenseslere kavuşmak için üç tane koşulu yerine getirirler. Bu üç koşul iki anlatıda da büyük oranda aynıdır. Kahramanların ilk olarak

denize atılmış bir yüzüğü bulmaları gerekmektedir. Yüzüğü bulan ise kahramanların daha önceden kurtarmış oldukları balıklardır. İkinci koşul ise dağılmış ve başka şeylerle karışmış olan darıları tekrar bir araya getirmektir. Darıların toplanmasını sağlayan ise kahramanların yolculukları sırasında yardım ettikleri karıncalardır. Son olarak da masal kahramanlarından yaşam ağacının elması ve cennet suyu istenmiştir. İstenen bu elma ve su ise karga ve kuş tarafından kahramanlara getirilmiştir. Aslında yaşam ağacının elması da cennet suyu da ölümsüzlüğü ve yaşamı sağlayan kutsal kavramlardandır. Bu açıdan da bir benzerlik söz konusudur. Her iki kahraman da zorlu koşulları sağladıktan sonra sevgilileri ile evlenmişlerdir. İncelenen bu iki masalda üç sayısının tekrar tekrar vurgulandığını görmekteyiz. Her iki masal kahramanı da “kahramanın yolculuğu” (Campbell, 2010) izleğini yansıtmaktadır. Her iki kahraman da hayatlarını değiştirecek birer yolculuğa çıkmaktadırlar. Hatta Cennet Suyu masalındaki Şehzade rüyasında güzel bir kız görerek maceraya çağrılır. İki kahramanda olağanüstü varlıklardan yardım alır. Pek çok sınavdan geçerler ve yolculuklarını başarılı bir şekilde tamamlarlar.

2.4. “Köylüyle Şeytan” ve “Ermenekli ile Şeytan” Masalları

Köylüyle Şeytan ve *Ermenekli ile Şeytan* masalları çalışma içerisinde incelenecek olan son anlatılardır. Bu iki anlatı büyük oranda birbirlerine benzemektedir. Köylüyle Şeytan anlatısı *Grimm Masalları* arasında olup *Masallar I* adlı çalışmada en son ele alınan anlatıdır. Ermenekli ile Şeytan ise Ş. Elçin’in *Halk Edebiyatına Giriş* kitabında yer almaktadır.

2.4.1. Köylüyle Şeytan

Bu masal akıllı bir köylünün şeytanı aldatmasını konu edinmektedir. Anlatı akıllı köylü ve şeytan etrafında oluşmuştur.

Masala göre, akıllı bir köylü tarlasını sürmekteymiş. Köylü, hava karardığında bir hazinenin üzerinde oturan bir şeytan görmüş. Köylü, şeytana hazinenin kendi tarlasında olduğunu ve bu hazineyi kendisinin alması gerektiğini söylemiş. Şeytan bunu kabul etmiş ama iki yıl boyunca tarladaki ürünlerin yarısını alacağını söylemiş. Çiftçi de bunu kabul ederek toprağın üstündeki ürünleri şeytana vereceğini toprağın altındaki ürünleri ise kendisinin alacağını söyler. Ancak akıllı köylü o sene tarlasına şalgam eker. Hasat zamanı şeytan kuru yaprakları alırken köylü de olgun şalgamları toplamış. Bunun üzerine şeytan gelecek yılda toprağın altındakileri kendisinin toprağın üstündekileri de köylünün alacağını söylemiş. Köylü de o sene tarlasına buğday ekmiş ve şeytan hasat zamanı yine bir şey alamamış. Köylü böylece hem hazineyi hem de mahsulünü almış (Grimm ve Grimm, 1999, s. 189-190).

2.4.2. Ermenekli ile Şeytan

İncelenen bu anlatı fıkra türü ile kaleme alınmıştır. Şükrü Elçin her ne kadar bu anlatıyı fıkra olarak ele almış olsa da masal olarak incelememiz daha doğru olacaktır. Zaten genel olarak baktığımız zaman fıkraların masal metinleri içerisinde yer alıp daha sonra ayrı olarak türleştiği söylenebilir.

“Ermeneklinin biri şeytanla arkadaş olmuş. Bir gün şeytana ortak bir şeyler ekmek teklifinde bulunmuş. İki arkadaş soğan ekmeye karar vermişler. Ermenekli “soğanın kökü benim olsun, yaprakları senin” demiş. Şeytan râzı gelmiş. Soğanlar büyümüş, Ermenekli toplamış soğanları, gel-gelelim yapraklar gazel vurduğu için rüzgârla uçup gitmiş. Şeytanın eline bir şey geçmemiş. Bunun üzerine Ermenekli “‘Arkadaş, sen bu işte aldandın, gelecek yıl istersen buğday ekelim, kökü senin, kellesi benim olsun’ demiş.” (Elçin, 2000, s. 584).

2.5.3. İncelenen Masallardaki Benzerlikler ve Ortaklıklar

Son olarak ele alınan *Köylüyle Şeytan* ve *Ermenekli ile Şeytan* masalları neredeyse birebir anlatılardır. Her iki anlatı da akıllı bir köylü ve saf bir şeytan etrafında şekillenmiştir. Kişiler, konu, ele alınan ziraat bitkileri ve sonuç birbirine çok yakındır. Bu iki anlatı içerisinde imalı bir şekilde insanların hilede ve aldatmacada artık şeytanları bile geçtiği belirtilmektedir.

Sonuç

Masal türünden hareketle yola çıkılan bu çalışmada Jacob ve Wilhelm Grimm tarafından derlenmiş olan dört Alman masalı ile Türk halk edebiyatı içerisinde yer alan atlı masal arasında ortaklıklar ve benzerlikler tespit edilmiştir. Tespit edilen ortaklıklar ve benzerlikler İki Kardeş (Alman) - İki Kardeş (Türk) - Nar Kamış, Kurul Sofram Kurul - Kel ve Sopası - Yarım Leblebi, Ak Yılan - Cennet Suyu ve de Köylüyle Şeytan - Ermenekli ile Şeytan adlı anlatılar arasında bulunmuştur.

Alman masallarından olan İki Kardeş ile Türk anlatıları olan İki Kardeş ve Nar Kamış arasında kahraman, olay, şekil değişimi, olağanüstülük ve sayı motifi (üç) bakımından ortaklıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Kurul Sofram Kurul, Kel ve Sopası ile Yarım Leblebi anlatıları arasında ise olağanüstü nesne ve sayı motifi bakımından ortaklık ve benzerlikler tespit edilmiştir. Ak Yılan ve Cennet Suyu masalları arasında da olay, yolculuk, olağanüstü canlılar, yardımlar, hayvan motifleri, sayı motifi (üç), amaç ve sonuç bakımından birçok ortaklık ve benzerlik vardır. Köylüyle Şeytan ve Ermenekli ile Şeytan anlatıları ise tamamen ayırdır. Sadece Alman Köylüyle Şeytan masalı Ermenekli ile Şeytan adlı Türk masalından bazı olayların işlenmesi bakımından daha uzundur.

Ele alınan, masal türündeki bu anlatılara baktığımız zaman ortaya çıkan bütün benzerliklerin içerik-konu, hayal, nesne ve kişi bağlamında olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu benzerliklerin nedeni Türk ve Alman halklarının benzer sosyal özelliklere sahip olması olabileceği gibi savaş, göç ve ticari sebeplerden dolayı anlatılar birbirlerini etkilemiş de olabilir.

Kaynakça

- Bayat, F. (2020). *Türk Şaman Metinleri; Efsaneler ve Memoratlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Boratav, P. N. (2019). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* (çev. Sabri Gürses). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Ekici, M. - vd. (2020). Anonim Türk Halk Edebiyatı. (ed. M. Öcal Oğuz), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. 287-398.
- Ekici, M. ve Sarpkaya, S. (2021). Tebrizli İran Türklerinde Masal Anlatıcısı Tipolojisi ve Kültürel Kimlik. *Millî Folklor*, 17(130), 58-69.
- Elçin, Ş. (2000). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergin, M. (2012). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Grimm, J. ve Grimm, W. (1999). *Masallar I* (çev. Kemal Kaya). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Grimm, J. ve Grimm, W. (1999). *Masallar II* (çev. Kemal Kaya). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Gültekin, M. (2013). *Kazan-Tatar Masalları (İnceleme-Metinler)*. Ankara: AKM Yayınları.

- Karagöz, E. (2016). *Tatar-Başkurt Sihirli Masalları Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması (Aktarma - Motif Tespiti (Motif-Index of Folk Literature'ye Göre) - Motif Dizini)*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Kaya, D. (2014). *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Koca, F. ve Asutay, H. (2021). Grimm Kardeşler Masallarında Kişi ve Ön Ad Eş Dizimleri: 200 Masala Derlem Bilimsel Bir Bakış. *Social Sciences Research Journal (SSRJ)*, 10(1), 44-54.
- Kúnos, I. (2019). *Türk Halk Edebiyatı* (haz. Tuncer Gülensoy). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kúnos, I. (2020). *44 Türk Masalı* (çev. Ozan Mızrak). İstanbul: Tuti Kitap.
- Sarpkaya, S. (2018). *Türklerin Şeytani Masalları; Türk Masal ve Efsanelerinde Demonik Varlıklar*. Ankara: Karakum Yayınevi.